

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**ПСИХОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії
зі спеціальності 242 "Туризм"

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, кафедра туризму
(повне найменування вищого навчального закладу, кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., доц. Наумік К.Г.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Психологія економічної діяльності в умовах інформаційної економіки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 8.14010301 «Туризмознавство».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес формування теоретичних та практичних знань з проблем психологізації управління економічними процесами.

Міждисциплінарні зв'язки: теоретичною базою вивчення дисципліни «Психологія економічної діяльності в умовах інформаційної економіки» є навчальні дисципліни «Філософія», «Основи економічної теорії», «Психологія», «Етика ділового спілкування», «Економічна психологія», «Маркетингові комунікації в туристичній діяльності».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Психологія економічної діяльності як концепція розвитку туристичних підприємств в умовах інформаційної економіки.

2. Управління поведінкою споживачів в умовах інформаційної економіки.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія економічної діяльності в умовах інформаційної економіки» є формування системи теоретичних знань, компетентностей, прикладних вмінь та навичок необхідних для здійснення економічної діяльності в туристичній індустрії.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія економічної діяльності в умовах інформаційної економіки» є:

вивчення науково-методологічних підходів і теоретичних засад розробки та впровадження соціально-психологічних заходів в економічну діяльність суб'єктів господарювання;

визначення підходів до аналізу і оцінювання економічної поведінки;

набуття практичних навичок із виявлення, формування і задоволення потреб споживачів та споживчої поведінки;

формування стратегії просування туристичного продукту/підприємства на основі використання соціально-психологічних заходів.

визначення соціально-економічного ефекту використання соціально-психологічних методик в економіці.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких компетентностей:

знати сутність і специфіку психології економічної діяльності як сучасної концепції управління діяльністю в умовах інформаційної економіки;

виявляти особливості соціально-культурного інструментарію формування та управління поведінкою споживачів;

знати підходи щодо соціально-психологічної сегментації суб'єктів туристичного ринку;

знати технологію досліджень економічної психології в сфері туризму;

визначати основні складові елементи комплексу соціально-психологічних заходів управління економічною поведінкою;

знати основні етапи планування рекламної кампанії з урахуванням особливостей соціально-психологічних характеристик ринку.

здійснювати соціально-психологічну оцінку споживачів, клієнтів, конкурентів у туристській індустрії, застосовувати інструменти впливу в туристській діяльності;

вміти проводити соціально-психологічні дослідження поведінки суб'єктів туристичного ринку;

визначати основні тенденції грошової економічної поведінки суб'єктів туристичного ринку;

управляти мотивацією та організувати соціально-психологічні процеси на турпідприємстві;

планувати комплексну соціально-психологічну стратегію просування туристичного підприємства/продукту;

проводити огляд нормативно-правових документів, що регулюють соціально-психологічні аспекти економічної діяльності підприємств в Україні, пропонувати можливі заходи з їх удосконалення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Психологія економічної діяльності як концепція розвитку туристичних підприємств в умовах інформаційної економіки

Тема 1. Теоретичні основи психологія економічної діяльності в умовах інформаційної економіки

Предмет, об'єкт психології економічної діяльності в умовах інформаційної економіки.

Міждисциплінарний підхід при вивченні розвитку системи знань психології економічної діяльності в умовах інформаційної економіки. Базові категорії економічної психології (економічна свідомість, економічна поведінка, економічні стосунки, економічне сприйняття).

Сфери дослідження економічної поведінки: ринок бізнес, відносини “суспільство-громадянин”.

Методи дослідження та розвитку психології економічної діяльності в умовах інформаційної економіки.

Тема 2. Економічна поведінка

Економічна поведінка: сутність і зміст поняття. Види економічної поведінки (девіантна економічна поведінка; дистрибутивна поведінка та її моделі: господарська, агентська, функціональна; модель інвестиційної поведінки; інноваційна (підприємницька) поведінка; виробнича поведінка; трудова поведінка та моделі реалізації професійних здібностей; обмінна поведінка; комерційна економічна поведінка; продажна поведінка; споживча поведінка; управлінська поведінка, монетарна поведінка та її форми: раціональна, традиційна, альтруїстична, афективно-раціональна). Класифікація моделей людини (модель-стереотип “економічна людина”, “психологічна людина”, «функціональна людина», «соціальна людина», “етична людина”).

Тема 3. Соціально-психологічні детермінанти економічної поведінки в умовах інформаційної економіки

Психологічні детермінанти економічної поведінки (очікування, підкріплення, афективні комплекси, локус контролю, інформація (когнітивний підхід), самосвідомість (воля, самодетермінація), самоактуалізація). Когнітивні фактори економічної поведінки (відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, увага).

Аксіома транзитивності та заміщення як правила реалізації когнітивних факторів економічної поведінки. Класифікація систематичних помилок раціонального економічного рішення: ефекти репрезентативності, дзеркальний, наочності, воляції, достовірності, егоцентризму, консерватизму, ефект Ірвіна, ефект Монте-Карло та Стоунера. Модель економічної поведінки Г. Саймона “пошук – задоволення”. Економічний егоїзм та економічна взаємодія.

Характеристики афективних факторів: модальність та інтенсивність, їх вплив на прийняття економічного рішення.

Мотивація економічної поведінки: сутність та зміст процесу. Вольові компоненти економічної поведінки.

Тема 4. Соціально-культурні детермінанти економічної поведінки в умовах інформаційної економіки

Соціокультурні особливості розвитку економічної поведінки. Парадокси соціально-економічного розвитку сучасного суспільства.

Економічна етнопсихологія: передумови формування та напрями досліджень. Основні завдання етно-

психології: визначення впливу на економічну поведінку етнічного менталітету та формування механізму між-етнічного економічного партнерства. Прикмети і марновірство в економічній поведінці.

Еволюція психології господарської діяльності. Язичеські духовні традиції слов'ян та їх вплив на розвиток економічного мислення. Ідеологія православного християнства як фактор зміни економічного світогляду людей. Протестантська етика та дух капіталізму. Соціально-психологічні особливості економіки радянського періоду.

Тема 5. Психологізація підприємницької діяльності

Психофізіологічний підхід дослідження підприємницької активності. Основи нейрогуморальної теорії при визначенні передумов формування підприємницьких здібностей.

Генезис понять «підприємець» та «підприємництво». Еволюція підприємницької діяльності. Підприємець та менеджер: змістовна єдність і несхожість понять. Соціально-психологічний портрет підприємця. Елементи психологічного портрета В. Зомбарта (завойовник, організатор, торговець). Класифікація якостей підприємця за О. Дейнекою та В. Андрєвою (інтелектуальні, комунікативні, мотиваційно-вольові характеристики). Ціннісна система сучасного підприємця: результати визначення та методичні рекомендації щодо дослідження.

Моделі підприємницької поведінки (інвестиційна, інвентарна, організаційна, посередницька, аквізиційна, комерційна, консалтингова, кон'юнктурно-ігрова моделі). Депривація як фактор реалізації підприємницьких здібностей. Умови успіху підприємницької діяльності (просте везіння, активний пошук, компетентний розрахунок, принцип «just in time», власні унікальні здібності).

Комерційна таємниця: соціально-психологічна сутність поняття та види. Психологічні основи відкриття комерційної таємниці.

Змістовий модуль 2. *Управління поведінкою споживачів в умовах інформаційної економіки*

Тема 6. Соціально-психологічне управління споживчою поведінкою

Соціально-психологічна сутність поняття «споживча поведінка». Фази споживчої поведінки, які відображають її особливості. Фактори балансу споживання. Раціональна модель споживчої поведінки. Взаємозв'язок особистісних якостей та споживацької поведінки. Фактори боргів. Ощадна поведінка. Фактори споживчого вибору. Психологія реклами: основні підходи дослідження та психологічна структура. Психологічна ефективність реклами.

Тема 7. Соціально-психологічне сприйняття грошей

Соціокультурні особливості ставлення до грошей. Напрями дослідження психології грошей. Фактори грошової поведінки. Актуальні напрями дослідження соціокультурних особливостей ставлення до грошей: структура витрат та накопичення, почуття до більш забезпечених та бідних людей, самовизначення населення щодо проблеми рівномірності розподілу доходів. Стратифікація людей за їх ставленням до розміру оплати праці та витратами грошей (наймані працівники з регулярною оплатою, працівники «вільних» професій, приватні підприємці). Вплив грошей на формування особистості. Грошові типи особистості.

Тема 8. Мотивація економічної діяльності

Мотивація вибору професійної діяльності. Соціально-психологічна сутність мотивів «суспільний престиж», «матеріальний добробут», «інтерес».

Мотивація управління трудовою активністю. Основні мотиви ефективної праці (економічні, соціальні, психологічні, організаційно-адміністративні). Роль економічної психології при удосконаленні системи управління господарчою організацією.

Мотивація творчої діяльності. Творча та креативна діяльність: сутність та критерії визначення. Мотиви творчої діяльності. Характеристики творчої особистості.

Психологія безробіття. Соціально-психологічні характеристики безробітного. Етапи емоційного стресу від втрати роботи. Психофізіологічний аспект безробіття: вплив на стан здоров'я людини.

Тема 9. Соціально-економічна адаптація особистості

Економічне самовизначення особистості: сутність та етапи. Економічна освіта як фактор економічної соціалізації особистості.

Психологія хабарництва. Соціально-психологічна сутність поняття «хабарь». Чинники та мотивація хабарництва.

Психологія власності як сфера дослідження економічної психології. Економіко-психологічна сутність поняття «власність». Особистість та група в системі відносин власності.

Тема 10. Девіантність психології економічної діяльності

Психологія азартних ігор: мотиви та фактори азартної гри. Соціально-психологічні характеристики особистості, схильної до азартної гри.

Психологія ухилення від податків. Податковий менталітет. Форми девіантної поведінки податкоплатника (ухилення від сплати податків та обхід системи оподаткування). Макроекономічна модель поведінки податкоплатника Штрюмпеля.

Психологія Internet-бізнесу. Психологічна Internet-залежність. Соціально-психологічні характеристики Internet-користувачів. Напрями розвитку наукового знання економічної психології.

3. Рекомендована література

Основна

1. Дейнека О. С. Экономическая психология: Учеб. пособ. для студ. по эконом. спец.: СПб: Изд. С-Петербург. унив., 2000. – 158 с.
2. Китов А. И. Экономическая психология. – М.: Экономика, 1987. – 304 с.
3. Ложкін Г. В. Економічна психологія: Навчальний посібник / В. В. Спасенніков, В. Л. Комаровська – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
4. Машков В. Психология экономики: Проблемы экономической теории с позиции психологии. – СПб.: Изд. Михайлова, 2001. – 190 с.
5. Методические рекомендации к практическим занятиям по учебной дисциплине “Экономическая психология” для студентов всех специальности всех форм обучения / Авт.-составитель Е. Г. Наумик. – Харьков: Изд. ХНЭУ, 2007. – 120 с.
6. Наумік К.Г. Економічна психологія [Текст] : навч. посіб. / Харківський національний економічний університет. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 274 с.
7. Райзенберг Б. Психологическая экономика: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 432 с.
8. Экономическая психология: вопросы теории и практики / Под ред. А. И. Муравьева и Э. Х. Локшиной. – СПб.: Изд. СПбГУЭФ, 2001. – 274 с.
9. Экономическая психология: социокультурный подход / Под ред. И. В. Андреевой. – СПб.: ЗАО «ПитерБук», 2000. – 512 с.

Додаткова

10. Автономов В. С. Модель человека в экономической науке. – СПб: Экономическая школа, 1998. – 112 с.
11. Бучанан Р. Враг внутри. Когда покупатели думают, что нам не до них. – СПб.: Питер, 2003. – 384 с.
12. Ватаманюк, М. М. Споживча поведінка домогосподарств в умовах перехідної економіки [Текст] // Фінанси України. – 2004. – №12. – С. 69-76 р
13. Возний, К. З. Економічна поведінка людини та її ментальні мотиви [Текст] // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5. – 2009. – С. 3-15 р.
14. Генсон, М. Е. Керування освітою та організаційна поведінка [Текст] : пер. з англ. – Львів : Літопис, 2002. – 378 с. – Серія "Освіта".
15. Крушельницька, Я. В. Фізіологія і психологія праці [Текст] : підручник. – К. : КНЕУ, 2003. – 367 с.
16. Кудінова, А. В. Підприємницька поведінка: сутність та детермінанти її еволюції [Текст] // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №4. – с.104-111 р
17. Підприємство, партнер, споживач: теорія та практика взаємодії [Текст] = Enterprise, Partner, Consumer: Theory and Practice of Cooperation : монографія / Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". – Х. : ІНЖЕК, 2010. – 316 с. – (іл.). – Бібліогр.: с. 296-316.
18. Практическая психология для экономистов и менеджеров [Текст] : учеб. пособие для вузов / под ред. М.К. Тутушкиной. – СПб. : Дидактика Плюс, 2002. – 364 с.
19. Психология менеджмента [Текст] / под ред. Г.С. Никифорова. – [3-е изд.]. – Х. : Гуманитарный центр, 2007. – 510 с. – (ил.). – 966-83243-34-X. – Библиогр.: с. 504-510.
20. Поведінка персоналу виробничої організації. Оцінка, управління, розвиток [Текст] = : монографія / Харківський національний економічний університет. – Х. : ІНЖЕК, 2008. – 319 с. – (іл.).
21. Шеелен, Ф. М. Психология продаж. Что нужно знать, чтобы завоевать клиента [Текст] : пер. с нем. – М. : Интерэксперт, 2003. – 232 с.
22. Фоксол, Г. Психология потребителя в маркетинге [Текст] / пер. с англ. под ред. Андреевой И.В. – СПб. : Питер, 2001. – 349 с. – Серия "Маркетинг для профессионалов".
23. Вагин Игорь. Имейте деньги. Психология богатства. – СПб.: Питер, 2003. – 212 с.
24. Занковский А. Н. Организационная психология: Учеб. пособ. для вузов по специальности «Организационная психология». – 2-изд. – М.: Флинта: МПСИ, 2002. – 648 с.
25. Иванова Р. Х. Поведение потребителей: Учеб. пособ. – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2003. – 120 с.
26. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Изд. «Питер», 2000. – 512 с.
27. Ильин В. И. Поведение потребителей. – СПб.: Питер, 2000. – 224 с.
28. Истратова О. Н. Психодиагностика. Коллекция лучших тестов / О. Н. Истратова, Т. В. Эксакусто. – Узд. 2-е изд. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 376 с.
29. Мокшанцев Р. И. Психология переговоров. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 352 с.
30. Попов В. Д. Психология и экономика. Социально-психологические очерки. – М.: Советская Россия, 1989. – 304 с.
31. Психология менеджмента / Под ред. проф. Г. С. Никифорова – 2-е изд. – М.: Гуманитарный центр, 2002. – 556 с.
32. Психология популярных профессий / Под ред. Л. А. Головей. – М.: Речь, 2003. – 256 с.
33. Пугачев В. П. Тесты, деловые игры, тренинги в управлении персоналом: Учебник для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2003. – 284 с.
34. Справочник практического психолога. Психодиагностика / под общ. ред. С. Т. Посоховой. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – 672 с.

35. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / В. В. Козлов, Г. М. Майнулов. – М.: Изд. Институт психотерапии, 2002. – 490 с.
36. Хейне П. Экономический образ мышления. – М.: Дело, 1991. – 708 с.
37. Katona G. Psychological Economics. – New York: Elsevier, 1975. – P. 322.

Ресурси мережі Інтернет

38. Офіційний сайт бази даних sciencedirect [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sciencedirect.com/science/journal>
39. Офіційний сайт psymanager [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psymanager.km.ru/ekopsy/>
40. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wef.org

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання:

вибіркове опитування здобувачів на лекціях за вивченим теоретичним матеріалом;
 опитування з тем, призначених для самостійного опрацювання;
 контроль за виконанням практичних робіт, їх захист (у тому числі, самостійно виконаних);
 тестування;
 оцінка презентацій самостійно виконаних завдань у аудиторії, спільної (командної) роботи у малих групах

Завідувач кафедри туризму _____

О.А.Сущенко

Декан факультету МЕВ _____

І.О. Піддубний